

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Норов Шухрат Сувонович</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ ПРИ УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ	8-13
<i>Jo'raqulov Boburmirzo, Masidikov Elyor</i> TUNKAT YODGORLIGIDAN TOPILGAN O'RTA ASRLAR OILAVIY HAMMOMI	14-19
<i>Allaberganova Ro'zigul</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA URGANCH SHAHRI QIYOFASINING O'ZGARISHI	20-23

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram</i> INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN: A CATALYST FOR INDIAN INVESTMENT	24-38
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH	39-46
<i>Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi</i> QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	47-57
<i>Xasanova Dildora O'ktam qizi</i> QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIGA IXTISOSLASHGAN XO'JALIK VA KORXONALAR FAOLIYATIDA ISHLAB CHIQRISH	58-71

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Абдусаммарова Сумора</i> ЦИФРОВАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИУМ: ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ	72-78
<i>Kubatov Shahobjon</i> UYG'UNLIK G'OYASI VA IJTIMOIIY DAVLAT HAQIDAGI TA'LIMOTLARNI SINTEZ QILISH MASALALARI	79-88
<i>Uralov Dilshodbek</i> ON HUMAN MORALITY AND PROFESSIONAL CULTURE IN THE ETHICAL VIEWS OF IBN SINO	89-93
<i>Tagaev Kamol</i> YANGI O'ZBEKISTONDA RAHBARLARNI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOIIY LOYIHALARNING STRATEGIK AHAMIYATI	94-99
<i>Xaydarova Zebiniso Nusratullayevna</i> EMPIRIZM, RATSIONALIZM VA KONSTRUKTIVIZM KABI TURLI EPISTEMOLOGIK NAZARIYALARDA INSON MAVJUDLIGI MASALALARI	100-106
<i>Mamadiyarova Malika</i> OILAVIY QADRIYATLARNING METODOLOGIK VA NAZARIY ASOSLARI	107-111
<i>Xolova Umida Umedovna</i> MA'RIFAT VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI: TARIXIY-FALSAFIY TAHLIL	112-118

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Baxramova Dilovarxon Gazanfarovna</i> O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.....	119-122
---	---------

<i>Qozoqboyeva Dilfuzaxon Ilxomjon qizi</i> GENDER STEREOTYPES OF SPEECH OF UZBEK CHILDREN	123-128
<i>Pulatjonova Muxtasar</i> POLITENESS STRATEGIES IN ENGLISH AND UZBEK: A PRAGMATIC AND CROSS-CULTURAL COMPARISON	129-132
<i>Chernova Natalya Vasiliyevna</i> RUS BOLALARNING NUTIQA GENDERGA OID BELGILARNI SHAKLLANISHNING LINGVISTIK MEXANIZMLARI	133-136

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Komilov Avazbek</i> PROKURATURA ORGANLARI TOMONIDAN PROKUROR HUQUQIY VOSITALARINI QO'LLASH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	137-146
<i>Rasulov Jurabek Abdusamiyevich</i> XALQARO HUQUQ INQIROZI: ZO'RIQISH OSTIDAGI TIZIM	147-152
<i>Nishonov Abdulloh</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISH JARAYONIDA OBYEKT LARNI JOYLASHTIRISHDA XALQARO EKOLOGIK NORMALARNING HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING MILLIY QONUNCHILIKKA INTEGRATSIYASI.....	153-159
<i>Yusupdjanova Gulnoza Ilxomovna</i> JINOYAT PROTSESSIDA SUDNING FUNKSIYASI	160-167
<i>Tursoatov Sodik Xudoyor o'g'li</i> YUKSAK XIZMAT KO'RSATISH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDA IFODALANISHI MASALALARI.....	168-174
<i>Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li</i> MAHALLIY BUDJETNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING ILMIY-NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	175-179
<i>Парахатова Шахноза Ерназаровна</i> ОБРАЗЦЫ ДЛЯ ЭКСПЕРТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ: ПОНЯТИЕ И ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ	180-193
<i>Узбекова Дильшода Тулкиновна</i> КЛАССИФИКАЦИЯ МЕР ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ	194-202
<i>Norboyev Bobur</i> LEGAL FRAMEWORKS FOR DIGITAL TECHNOLOGY APPLICATION IN LAND CADASTRE: INTERNATIONAL EXPERIENCES AND PRACTICES IN UZBEKISTAN	203-211
<i>Gafurova Shoirax Baxodirovna</i> XALQARO JINOYAT HUQUQIDA DALILLAR INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI	212-216

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Erkaboyev Oybek Muxammadjonovich</i> HARBIY XIZMATGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O'QUVCHILARNING JISMONIY SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLAR: JISMONIY TARBIYA VA CHAQIRUVGA QADAR TAYYORGARLIK ASOSIDA.....	217-221
<i>Kamalova Dilnavoz, Shomurodova Shahzoda</i> KINEMATIKADAN OLIMPIADA MASALALARI: KINEMATIK MASALALARDA YUQORI DARAJALI YECHIM YONDASHUVLARI	222-227

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI - PHILOLOGICAL SCIENCES

Received: 5 July 2025
Accepted: 20 July 2025
Published: 30 July 2025

Article / Original Paper

**LINGUOCULTURAL FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS
IN THE UZBEK AND SPANISH LANGUAGES**

Bakhramova Dilovarxon Gazanfarovna

Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract. The article explores the linguocultural features of phraseological units in the Uzbek and Spanish languages. The author highlights the role of phraseologisms as elements expressing national mentality and language-specific characteristics. Through comparative analysis, the study reveals the symbolic, figurative, and cultural components encoded in phraseological expressions. The findings demonstrate that idioms reflect both universal and culturally specific values of their respective speech communities.

Keywords: phraseologism, linguoculture, national mentality, Uzbek language, Spanish language.

**O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDA FRAZELOGIK BIRLIKLARNING
LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI**

Baxramova Dilovarxon Gazanfarovna

Samarqand davlat chet tillar instituti, o'qituvchi

E-mail: dilovar.baxramova@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada o'zbek va ispan tillaridagi frazeologik birliklarning lingvomadaniy jihatlari tahlil qilinadi. Muallif frazeologik birliklarning tilga xos, milliy mentalitetni ifodalovchi komponent sifatidagi o'rnini yoritadi. Tahlil jarayonida ikki tildagi frazeologizmlar tarkibida mavjud bo'lgan ramzlar, obrazlar va madaniy ko'rsatkichlar taqqoslab o'rganiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, frazeologizmlar til egalari uchun axloqiy mezonlar, tarixiy tajribalar va ijtimoiy qadriyatlar aks etgan universal va milliy belgilarni mujassamlashtiradi.

Kalit so'zlar: frazeologizm, lingvomadaniyat, milliy mentalitet, o'zbek tili, ispan tili.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI6Y2025N15>

Har bir xalqning tili uning madaniyati, tafakkuri va tarixiy tajribasining ajralmas bir qismidir. Ayniqsa, frazeologik birliklar xalq tafakkurining ko'zgusi, axloqiy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarining ifodasi sifatida e'tirof etiladi. Frazeologiya nafaqat tilning badiiy qatlamini tashkil etadi, balki jamiyatning kollektiv ongini, urf-odat va an'analarini, tarixiy xotirasini ham o'zida mujassamlashtiradi[1]. Shu sababli frazeologik birliklarning lingvomadaniy jihatdan o'rganilishi nafaqat lingvistik, balki madaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik va tarjimashunoslik sohalarida ham dolzarb masala hisoblanadi.

O'zbek va ispan tillari uzoq tarixiy taraqqiyotga ega, turli til oilalariga mansub bo'lsa-da, frazeologik birliklar tizimi va ulardagi lingvomadaniy ifodalar o'rtasida umumiylik va farqlar mavjud. Mazkur maqolada ana shu jihatlar lingvomadaniy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor frazeologik birliklarning milliy tafakkurdagi o'rni, ularning ramziy va metaforik

tuzilmalari, madaniy kodlar bilan bog'liqligi hamda o'xshash va o'ziga xos tomonlarini aniqlashga qaratilgan.

Frazeologik birliklar tilning doimiy, barqaror va ko'p hollarda obrazli ifoda vositalaridan biri hisoblanadi. Ular muayyan nutqiy vaziyatda tayyor holda qo'llaniladi va odatda leksik tarkibi o'zgarmaydi. Frazeologizmlar ko'p hollarda metaforik yoki metonimik asosda shakllanadi, ularning ma'nosi esa so'zlarning to'g'ridan-to'g'ri lug'aviy ma'nosidan farq qiladi. Misol uchun, o'zbek tilidagi "Tilidan bal og'ziga tushdi" yoki "Ko'zi uchib turdi" kabi iboralar obrazli va majoziy mazmunga ega[2].

Frazeologik birliklar orqali til faqat kommunikativ vosita sifatida emas, balki madaniy-ma'naviy tizim sifatida ham namoyon bo'ladi. Frazeologik birliklarning semantik mazmuni va lingvistik shakli xalq tafakkuri, urf-odatlar, ijtimoiy tajribasi va estetik qarashlari bilan bevosita bog'liq. Shu boisdan ularni tahlil qilishda lingvomadaniy yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi[3].

Frazeologizmlarning lingvomadaniy xususiyatlarini o'rganishda kognitiv konseptlar, milliy qadriyatlar, ijtimoiy stereotiplar va ramzlar muhim manba hisoblanadi. Har bir ibora o'zida axloqiy me'yorlarni, tarixiy hodisalarni, diniy yoki mifologik asoslarni aks ettirishi mumkin. Bu esa frazeologik birliklarni tilshunoslikdan tashqari antropologiya, madaniyatshunoslik, tarix va psixologiya bilan bog'liq holda o'rganishga olib keladi[4].

O'zbek frazeologiyasi xalq og'zaki ijodining chuqur qatlamlaridan oziqlanadi. Bu iboralarda aks etgan obrazlar va ma'nolar o'zbek xalqining tarixiy xotirasi, diniy e'tiqodlari, urf-odatlar va kundalik hayot tajribasi bilan uzviy bog'liqdir. Masalan, "boshi osmonga yetdi" iborasi haddan tashqari quvonchni bildiradi, "yuragi muzlab ketdi" esa qo'rquv yoki hayratni anglatadi. Bu kabi iboralarda obrazlar orqali insonning ichki kechinmalari ifodalanadi va bu tasvirlar xalq tafakkurida barqaror ramzga aylangan[5].

Ko'plab frazeologik birliklarda tana a'zolari, tabiat hodisalari, hayvonot olami, an'anaviy mehnat qurollari, diniy tushunchalar asosiy semantik markaz sifatida ishtirok etadi. Masalan, "qulog'ini tortmoq" iborasi tarbiyaviy chora sifatida qo'llaniladi, "ko'z oldi qorong'ilashdi" iborasi kuchli ruhiy zarba yoki xavfni anglatadi. Bunday iboralarda insoniy hissiyotlar, psixologik holatlar obrazli ifoda topgan bo'lib, ular o'zbek xalqining ruhiy dunyosini ochib beradi[2].

O'zbek tilida keng tarqalgan "og'zi kuygan qatiqni ham puflab ichadi" iborasi ehtiyotkorlik, salbiy tajriba va undan kelib chiqadigan ogohlikni bildiradi. Bu ibora hayotda og'ir sinovdan o'tgan insonning har bir harakatini puxta o'ylab amalga oshirishini anglatadi. Shu kabi "yuragi tilka-pora bo'ldi", "ko'ngli yorishdi", "tili kalimaga kelmadi" kabi iboralarda inson ruhiyati va ijtimoiy vaziyatlar san'atkorlari ifodalangan.

Frazeologik birliklarda ishlatiladigan obrazlarning katta qismi qadimiy e'tiqod va diniy qarashlar bilan bog'liq. "Boshiga tosh tushdi" iborasi musibat, og'ir sinov belgisi sifatida, "yuzidan nur yog'ildi" iborasi esa insonning ichki pokligi, ma'naviy yuksakligini ifodalaydi. Bu kabi iboralarda axloqiy qadriyatlar, diniy e'tiqodlar, ijtimoiy stereotiplar muhim rol o'ynaydi. O'zbek tilida obrazlar orqali faqat tasvir emas, balki qadriyatlar tizimi, odob-axloq me'yorlari ham ifodalanadi.

Ispan tilidagi frazeologik birliklar ham asrlar davomida shakllangan xalq tajribasining, madaniy tafakkurning mahsuli hisoblanadi. Ispan tilida mavjud frazeologizmlar ko'pincha hayotiy voqealar, diniy g'oyalar, mifologik obrazlar hamda kundalik hayotdagi tasavvurlar

asosida yuzaga kelgan. Masalan, “quedarse en blanco” (yoddan butunlay chiqib ketmoq) iborasi kutilmagan stressli holatdagi ruhiy bo’shliqni ifodalaydi, “no tener pelos en la lengua” iborasi esa to’g’risini aytadigan, og’ir gaplardan cho’chimaydigan odamni bildiradi[6].

Ispan frazeologiyasida diniy manbalar va nasroniy qadriyatlar bilan bog’liq iboralar ko’p uchraydi. “Estar entre la espada y la pared” (qilich bilan devor orasida qolmoq) iborasi muqarrar tanlov yoqasida turgan odamning holatini tasvirlaydi. Bu kabi iboralar o’zida Yevropa diniy-madaniy merosining ta’sirini aks ettiradi.

Ispan tilidagi ko’plab iboralarda odam tana a’zolari, hayvonlar, ranglar, mehnat qurollari va ijtimoiy obrazlar asosiy semantik markaz sifatida xizmat qiladi. “Tener la mosca detrás de la oreja” (qulog’i orqasida pashsha bo’lish) iborasi shubhalanish holatini bildirsa, “poner los pelos de punta” (sochlar tik turib ketmoq) iborasi kuchli qo’rquvni ifodalaydi. Bu iboralar inson psixologik holatlarini aniqlik bilan yetkazish uchun xizmat qiladi va ispan xalqining psixologik reaksiyalariga bo’lgan qiziqishini ko’rsatadi.

O’zbek va ispan frazeologik birliklarining qiyosiy tahlili shuni ko’rsatadiki, ikkala tilda ham frazeologizmlar xalq ruhiyatini, ijtimoiy axloqni, estetik didni va tarixiy xotirani ifodalaydi. Umumiy jihatlardan biri — frazeologik birliklarning asosiy mazmuni majoziy va ramziy xarakterda bo’lishidir. Har ikki tilda ko’plab iboralar inson tana a’zolari (ko’z, quloq, yurak), hissiy holatlar (qo’rquv, quvonch, g’am), tabiat hodisalari yoki diniy obrazlar asosida shakllangan. Masalan, o’zbek tilidagi “yuragi muzlab ketdi” iborasiga ispan tilida “quedarse helado” muqobildir, bu ikki ibora ham hayrat yoki qo’rquvni obrazli ifodalaydi[4][6].

Farqli jihatlar esa asosan madaniy, tarixiy va diniy kontekstlarga bog’liq. O’zbek tilida frazeologizmlar ko’proq islomiy tafakkur, turkiy xalq e’tiqodlari, qadimiy mehnat an’analari asosida shakllangan bo’lsa, ispan tilidagi iboralar nasroniylik, lotin-amerika madaniy ta’siri, Rim-katolik dunyoqarashi bilan uzviy bog’liq. Masalan, o’zbek tilidagi “qulog’ini tortmoq” iborasi jiddiy tanbehni bildirsa, ispan tilida “dar un tirón de orejas” ko’proq hazil aralash ogohlantirish tusini oladi[5][6].

Shuningdek, ispan tilida emotsional ekspressivlik kuchliroq bo’lib, iboralar ko’pincha kuchli ifoda vositasi sifatida xizmat qiladi. O’zbek tilida esa iboralar ko’proq tarbiyaviy, axloqiy-psixologik konnotatsiyalarni ifodalaydi. Bu jihatlar ikki xalqning ruhiy olami va madaniy qadriyatlaridagi tafovutlarni ochib beradi.

Yuqorida keltirilgan tahlillardan kelib chiqib, frazeologik birliklar tilda faqat estetik vosita emas, balki xalqning madaniy, diniy, psixologik va tarixiy tajribasini mujassamlashtiruvchi boy qatlam ekanini ko’rish mumkin. O’zbek va ispan tillaridagi frazeologizmlar har ikki xalqning madaniy identitetini namoyon etuvchi ramziy va majoziy ifodalardir. Ularning tuzilishi, semantik ko’lami, qo’llanish konteksti tilda milliy tafakkur modelining mavjudligini tasdiqlaydi.

Qiyosiy yondashuv bu ikki tilda mavjud umumiyliklar va o’ziga xosliklarni aniqlash imkonini beradi. Til o’rganishda, tarjimada, madaniyatlararo muloqotda bunday tahlillar muhim ahamiyatga ega bo’lib, lingvokulturologik kompetensiyani oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida o’zbek va ispan frazeologiyasining ijtimoiy, tarixiy va ruhiy asoslari tahlil qilinib, madaniyatlararo o’xshashlik va tafovutlar ochib berildi.

Tadqiqot natijalari nafaqat lingvistika sohasida, balki tarjimashunoslik, madaniyatshunoslik va xorijiy tillarni o’qitish metodikasi uchun ham amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar/Literatury/References:

1. Шамахмудова А.Ф. Миллий и феодаларнинг лингвомаданий хусусиятлари. – Т.: Фан, 2019.
2. Хожиматов Б.Ф. Ўзбек тили фразеологизми ва маданият. – Тошкент: Ўқитувчи, 2015.
3. Назаров М.Л. Тил ва маданият: интерфаол боғлиқлик масалалари. – Т.: Муҳаммад ал-Хоразмий нашриёти, 2021.
4. Casares J. Introducción a la lexicografía moderna. – Madrid: Gredos, 2001.
5. Axmedova N. Frazеologik birliklarning semantik-struktur xususiyatlari. – Тошкент: Tafakkur, 2018.
6. Gómez Torrego L. Semántica y fraseología del español actual. – Madrid: Arco Libros, 2010.
7. Kunina N.M. Kurs frazeologii sovremennogo russkogo yazyka. – Moskva: Vysshaya shkola, 2004.
8. Dobrovol'skij D.O., Piirainen E. Figurative Language: Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspectives. – Amsterdam: Elsevier, 2006.
9. Makkay I. Introduction to Phraseology. – London: Routledge, 1997.
10. Teliya V.N. Frazеologiya kak obshchelingvisticheskaya disciplina. – Moskva: Nauka, 1996.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).